

*sedit pro tribunali et concionabatur ad eos. Populus autem acclamabat: Dei voces et non hominis. Confestim autem percussit eum Angelus Domini eo quod non dedisset honorem Deo et, consumptus a vermibus, expiravit*¹.

d) Dona vel favores adulatoribus haud largiatur Pastor, quorum, cum una semper mens sit favores carpere, nisi eos assequerint, laudum canticum in vituperiorum chorum immutant, quo, tandem, vice saltem una, qui reapse sint et quid intendant, ostendunt.

Articulus II.

DE PASTORIS PRUDENTIAE ADIUMENTIS.

§ I. De veritatis in Pastore amore, et de sui ipsius agnitione.

SUMMAE RERUM. — 58. De veritatis in Pastore amoris necessitate. — 59. De eius obiecto. — 60. De sui ipsius agnitione. — 61. Ad rem ratio. — 62. Ad rem media, seu de in propriis passionibus vigilantia. — 63. De quibusdam peculiaribus adiumentis.

58. — Ad haec omnia feliciter devitanda, ut in primis Pastores adeo veritatem faveant ut nil antiquius cordi habeant, necesse est. Enimvero qui ambiguitate, calliditate tricisque quoquomodo inserviunt, potiusquam patres, proditores [iure meritoque] ab Origene vocantur. Nam pater non est qui, verbis dolosis, filium in fraudem inducit: mater non est quae pro lacte, venena nato propinat: quod faciunt hi [si adsunt] qui aliud promittunt ore, aliud mente destinant; aliud verbis loquuntur, aliud animo versant: quae ubi semel subditi repperint [quod facile accidere assolet] hostiles exurgunt animi, fiducia omnis exulat, et pro christiana simplici sapientia, ingens diffidentia hypocrisisque oritur. — Nec satis, sed ut semper et omnem veritatem Pastores diligant enixe suadendi: adsunt, enim, qui *amant veritatem lucentem, sed odiunt arguentem*³, gratam, scilicet, at non ingratham adamant, Quo fit ut, quicum amara medela dulciori utilior sit, mediis ad regimen efficacioribus ipsi careant. Tunc, si quis sincere veritatem ipsis pandat, aegro animo sustinent, et [quemdam Israeliticae gentis Regem imitando] de sincero amico ingeminant: *mittite istum virum in carcerem*⁴ ut suae

¹ Act. Apostolor. XII, 11-23.

² Prov. X, 13.

³ S. Augustin. loc. cit.

⁴ Matth. XIV, 2.

sinceritatis poenam luat. At *meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis*¹. Enimvero genuina sapientia mundi haec est quam Pastores Ecclesiae odio prosequi debent, ut Crucis stultitiam semper et in omnibus obsequantur. Idcirco *veritatem eme et noli vendere Sapientiam*²; nam *in semitis iustitiae vita, iter autem devium* [meminerint Pastores] *ducit ad mortem*³, ea quidem morte qua nulla miserior est. Veritate succumbere, quam mendacio vivere prestantius est.

59. — Huius veritatis amoris in Pastore obiectum, tum in sui ipsius, tum in coeteris omnibus sibi subiectis, vel eorum quae ad paroeciam pertinent agnitione ac recta diudicatione continetur, quibus tantum [prudencia duce] sui regiminis rectam normam sibi praestituere Pastor valebit. Quum vero in his, veluti totius regiminis fundamentum habeatur, per partes dicemus.

60. — Ut Pastor se ipsum cognoscat valde interest. Enimvero quum, omnis vitae spiritualis fundamentum sui agnitio sit, et quum pastorale regimen a Deo vitam habere debeat, ut Pastor sui ardui muneris officia iure obeat ut ante omnia spiritualis homo sit et sui ipsius cognitionem habeat oportet. Quae omnia et ex prophano confirmantur regimine; nam si omnes in eo difficultates recte perpendimus, potiusquam ex subditis, ex Praepositis saepe eas oriri facile comperimus: quae recte iudicandi vim adeo Pastori auferunt ut hic [malo exemplo], malis subditorum facinoribus ansam praebere consuescat. Idcirco, primum ac praecipuum veritatis inimicum se ipsum esse persuasum prorsus Pastor habeat, quo ut seipsum cognoscat emendetque omnem adhibebit industriam, qua, et fidelibus et sibi magnum emolumentum afferet. — Nec secus paganae scientiae consilium, quam *nosce te ipsum* indesinenter commendasse omnes scimus; quod salutare praeceptum, a Christi schola nobilitatum et uti scientiarum omnium compendium habitum esse, novimus. Idcirco apte dixit quidam: *haec est altissima et utilissima lectio sui ipsius vera cognitio*⁴, qua tantum, regimen, et virtutes defectusque nostros agnoscimus, qua agnitione non solum divinae, sed et humanae prudentiae synthesis cum contineatur, brevi explicatione indiget.

61. — Ad rem rationem philosophi omnes in suarum virium cognitione indigitare consuescunt, quam in tum positivum, tum negativum sui ipsius studium iterum dispescunt. Idcirco:

a) Quae Pastor possit inquirat, nimirum quae a Domino

¹ Prov. XXVII, 6.

² Id. XXIII, 23.

³ Id. XII, 28.

⁴ De Imitat. Christi. Lib. I, cap. 2, 16.

talenta acceperit et quomodo ea negotiari valeat ipse consideret; quo suas vires adeo Praepositus excolet, assidue evolvit perficietque, ut maximum regiminis adiumentum ex illis percipere valeat. Tunc, enim, suo apta ingenio negocia eligit, sui regiminis systema propriae naturae consonum ipse statuit, quo dulcius fructuosiusque omnia ad bonum finem perducuntur: quod si, nihilominus, quae aggrediuntur negocia male cesserint, attamen infelix, non vero stultus habetur. Providentissimus, enim, Deus, mirabiliter sua dona dispensans, non omnibus omnia dedit, sed unicuique adeo ea distribuit, ut, ex eorum unione, huius mundi harmonica actio et mirabilis Eius potentia clarescant. Quod et Apostolus Corinthiis recolat: *Unusquisque proprium donum habet ex Deo: alius quidem sic, alius vero sic*¹; et alibi: *Unicuique... datur manifestatio Spiritus ad utilitatem..., omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis prout vult*². *Infinitus, enim, thesaurus est hominibus, quo qui usi sunt, participes facti sunt amicitiae Dei*³.

b) Quid haud possit [eoque magis] Pastor cognoscat, nam persaepe superbia adeo nos fallit, ut bona quibus caremus, possidere putemus; quo fit ut, ausu potiusquam ratione, negocia quae aggredimur haud perficere valeamus, et tum nostrae salutis, tum apostolatus adiumenta in nostrum caeterorumque detrimentum vertimus. E contra, quum ex qua parte claudicamus agnoscimus, cautius incedimus, et ex adverso inclinando [libratis ponderibus], medium [nobis regiminique utile] servamus. — Ad hoc quid de nobis operibusque nostris homines susurrant prudenter investigare peropportuum; quum, si haud eis fides facile praestanda quum laudant, e contrario, quum criminantur facilius adhibenda est. Fideli itaque hoc speculo utatur Pastor; omnes censorum ne spernat notas, sed si quae sunt emendanda, ipsorum ex verbis, prudenter agnoscat. Etenim quum *persaepe sicut amici adulantes pervertunt, sic inimici plerumque corrigunt*⁴, adversarius uti amicus recte censi debet, quo fit ut infelix qui haud inimicos habet recte quis dixerit.

62. — Huius vero sui ipsius cognitionis media, fere omnia in eo sunt ut [vigilantia mediante] suas passiones adeo cognoscat ac dominari Pastor valeat, ut in prudentiae semitis [cuius ipsae vaferrimae inimicae extant] in sui caeterorumque bonum se ipsum deducat; nam si externis depulsis hostibus, internis subiicimus, omnia nil profecto valerent. De

¹ I, VII, 7.

² *Ibid.* XII, 7-11.

³ *Sapient.* VII, 14.

⁴ S. Augustin. *De morib. Ecclesiae* Lib. IX, Cap. 8.

passionibus, igitur, quae potentius laqueos prudentiae protendunt, dicamus oportet.

a) Animi inconstantia [*humeur*] devitanda semper, cuius effectus fit saepissime ut arundini instabili agitatae vento similes effecti, tum in cogitatione, tum in actione discordiam foveamus, unitatemque regiminis funditus lacessemus. Enimvero bene agendi occasiones negligere, inanes inclinationes sive adversiones in animum invehere, magni momenti negocia nil faciendi rationibus iudicare, animum obnubilare, impatientiam fovere, constantiam perimere, auctoritatis abusum exercere, frangere potiusquam flectere, uno verbo, multa amittere bona, multaque admittere mala, haec instabilitatis sors est. Hac ratione *quidam huc illuc fluctuantes agitantur; alia dicunt, alia sentiunt: affectus populi impellit, quasi ventus, folia et foenicula tectorum, et eorum temporalia ingenia ex ancipite vulgo pendent*¹; *tanta mutatio est, ut de aliquo quem vidisti heri merito dici potest: Hic quis est?*² Etenim *quod heri volebamus, hodie recusamus, quod hodie nolumus, cras desideramus*³, et, dum instabilitatis vento huc illucque [prouti inania folia] circumferimur, histriorum ad instar, subditos illudimus et decipimus, paroeciae, nobisque infandam ruinam comparamus. Quae omnia quantum pastoralis regiminis praecepta necnon prudentiae prima dictamina adversentur, nemo qui homines haud tamquam ludicras res habet, non videt. — Haec operis mutabilitas [regiminis unitati quam maxime inimica] quum a mentis levitate [ut effectus a causa] dimanet, pusillanimitatem commonstrat, forti animo indignam, cuius, e contrario, accessus et recessus passionum vincere, et aequa librare lance est. Pastor, igitur, ut sapientium constantiam excolat, instabilitatem fugiat, ac probe noverit una tantum regiminis norma [sibi fidelibusque opportuna] commissos sibi subditos incolumes servare posse. Ad hoc vero quam maxime advigilandum, quum nil misellae nostrae humanae naturae [graviter sauciatae peccato] constantiae difficilius habeatur qua quidem nostra indoles, *quasi flos egreditur et conteritur..., et numquam in eodem statu permanet*⁴.

b) Praematura festinatio uti quidam inconstantiae effectus [iure meritoque] censi debet. Si, enim, ponderatione at minime festinatione duce, agenda Pastor decerneret, haud inconstantiae notam incurreret, in quam, quia hinc inde vento rapitur, in diuturnas moras iacturamque temporis merito incidit. At, dum *praecipites bonorum actuum praeventiunt tempus, meritum pervertunt, et saepe in mala cor-*

¹ Quintilianus, *Declam.* 8.

² Seneca, *De Beneficiis*, IV.

³ S. Bernard. Epist. 87, *Ad Ogerium*.

⁴ Iob. XIV, 2.

ruunt, dum bona minime discernunt; qui nequaquam quae et quando agant inspiciunt, sed plerumque acta, quia ita non debuerant agere, cognoscunt... Qui, enim, negligit considerando praevidere quod facit, gressus tendit, oculos claudit, pergendo iter conficit, sed praevidendo sibimetipsi non antecedit, atque idcirco citius corrui, quia quo pede operis ponere debeat, per palpebram consilii non attendit¹. Idcirco Pastor prudens Sapientiae monita recolendo: *Impatiens operabitur stultitiam*², qui *festinus est pedibus offendet*³, et illud Salesii: *numquam sero quod bene*⁴, naturam imitetur, quae non per saltus, sed per gradus, sensim sine sensu, procedere suaque bene perficere consuevit. Quae agit, potiusquam postea [forsan poenitens] in amaritudine consideret, antequam incipiat, quae agenda sunt attente recogitet. Tunc, tranquillitate, meditatione et patientia, meliora assequetur; sapientiae prudentiaeque filiae opera eius erunt, nec praegnantibus illis quae, cum praematurum foetum parturient, non humanam societatem, sed tumulos implent, haud Pastor compabitur.

c) Nihil amor sui [égoisme] charitatis prudentiaeque sepulcrum esse SS. Patres omnes docent. Et recte sane quum, nisi potentissimum Gratiae auxilium accedat, *natura pro suo commodo laboret, et quid lucri ex alio sibi proveniat attendit*⁵. Tunc, quidam non erudiri populos, sed eorum favorem quaesituri, quae sunt praelaturae debita oblivioni tradunt, ut iura tantum inhient, ac ita christifidelium sacrosancta iura in debita male immutant: sicque omne regiminis aequilibrium disperdunt, et, auctoritate abutentes, fere ad rebellionem subditos incitant. Tunc, non christifidelium tantum loco se ponunt, sed et Deum ipsum hi posthabere videntur, et quod Deo debetur, sibi ipsis usurpare haud refugiunt. Hac ratione [stulti peregrini ad instar] *peregrinationem pro patria diligunt, subsidia itineris in obstaculum perventionis vertunt, et nocturno lunae lumine delectati, claritatem solis videre refugiunt*⁶, ac dum terram promissionis conspiciunt, Iordanem transire refugiunt, et aegyptiaca in captivitate vivere malunt. At quae in nobis sunt bonae operationis opera ita sunt ad fidelium aedificationem trahenda, ut in eis non plausus, non favor, aut gratia humana requiratur, sed Ipse a quo haec sunt hominibus collata, Deus laudetur: quidquid, enim, habemus et sumus, Deo debemus. Christifideles vero nec uti pecora demul-

¹ S. Gregor. Magn. *Regul. Pastoral.* Par. II, Cap. 25.

² *Prov.* XIV, 17.

³ *Id.* XIX, 2.

⁴ In Epistolis.

⁵ *De Imit. Christi.* Lib. III, Cap. 54.

⁶ S. Gregor. Magn. *Regul. Pastoral.*

Par. III, Cap. 16.

enda vel tondenda, neque uti gradus ad superbiae montem, seu uti pecuniarum arcae compilandae habendi sunt, sed uti Redemptionis pretium, uti Coelo natos et apostolos eos colemus, et magna cum reverentia tractemus; quam artem ipse Deus hominumque Redemptor praeceptis sanctoque exemplo Suo, nos docuit! Non, enim, a Deo et ab Ecclesia ad regimem Pastores ideo assumuntur ut seipsos pascant locupletentque et in caeteris dominium exerceant, sed ut subditis, praesidendo prosint, ut sincero eos prosequantur amore, et [Boni Pastoris ad instar] eorum pro animabus [si opus est] propriam ponere ne ambigant. Absit, igitur, oh! procul omnino absit a sacerdotali animo ut in qualibet causa privato zelo moveatur¹. — Ut vero sanctam hanc libertatem feliciter Pastores assequantur, *non quod sibi utile et commodum sit, sed quod multis proficiat magis considerent*²; quae in hoc mundo consequuntur calamitatis solatia, non autem praemia retributionis credant: contra favores mundi mentem erigant, ne in eis, ex tota cordis delectatione, succumbant³. Secus Dei fideliumque iura et sua debita posthabentes et parvipendentes, dum hic in terris Deo ac fidelibus importabiles odiosique efficerentur, aeterna quoque praemia misere Pastores amitterent. Nil, enim, populo odiosius quam superba ac insatiabilis cupiditas Principis!

d) Pertinaciam vero prudentiae obstaculum esse ambiget nemo qui Sapientiae monita recolat: *Prudentis est mutare consilium, et qui rectus est corrigit viam suam*⁴; *da sapienti occasionem, et addetur ei sapientia*⁵. Hac ratione, dum *rectis persuasionibus* [Pastor] *acquiescit, constanter se in bono opere dirigit*⁶, et Servatorem Nostrum imitatur qui gloriabatur: *Non quaero voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me Patris*⁷. Idcirco illud Apostoli sibi dictum esse Pastores putent: *Nolite prudentes esse apud vosmetipsos*⁸, nec ex illis sint de quibus querebatur Sapiens: *vir impius procaciter obfirmat vultum suum*⁹, *comedent fructus viae suae suisque consiliis saturantur*¹⁰. Et recte sane, quum malorum foecunda mater pertinacia sit, qua, caeterorum omnium consilia spernendo, nostram infallibilitatem astruendo, ac experientiae monita negligendo, dum prudentes apud nosmetipsos sumus,

¹ S. Gregor. Magn. *Epist.* Lib. II, Indict. 9, epist. 25, *Ad Ioann. Episcop.*

² *Imitat. Christi.* loc. cit.

³ S. Gregor. Magn. *Regul. Pastoral.* Par. II, Cap. 2.

⁴ *Prov.* XXI, 29.

⁵ *Id.* IX, 9.

⁶ S. Gregor. Magn. *Regul. Pastoral.* Par. II, Cap. 18.

⁷ Ioann. V, 30.

⁸ *Ad Roman.* XII, 16.

⁹ *Prov.* XXI, 29.

¹⁰ *Id.* I, 31.

per innumerabilium errorum semitas in praecipitium, una cum subditis, misere corruimus. — Nec quis pertinaciam cum perseverantia confundere audeat, quum utramque inter haud parvum intercedat discrimen. Nam, prima prudentiae innititur et, si opus est, se retractat; altera, e contrario, a superbia gignitur, et etiam cum recedere oportet, in suis consiliis [omnibus obstantibus] pertinaciter perseverat. Quod et quibusdam pseudo-asceticae cultoribus adeo saepe contigisse historici tradunt, ut quidam [haud omnino inepte] sanctitatem idem illis ac pertinaciam videri autument. At genuina sanctitas ex humilitate oritur ac in ipsa fulcitur, qua [Divina opitulante Gratia] Deo hominibusque docibiles reddimur. — Pastoralis regiminis mens tota in eo est ut [quantum humana conditio sinit] bona assequatur, mala vero devitet; quare, quum Pastor sinceri veritatis itineris loco, erroris semitam insequi conspexerit, statim haec deserit ut prima insectetur. — Nec quis Pastoris retractionem uti auctoritati perniciosam habeat: nam *si turpe est falsitate posse seduci, at veritate reduci non obest*¹; si errare humanum est, permanere tamen in errore diabolicum. Profecto, D. Bernardo dicente, *turpius est saepe retractare quod feceris*², idest si saepemimis, et fere de more, hoc contingat, maximum auctoritas sentiret detrimentum. Quod ne eveniat lente Pastor festinet, sua dicta ac actiones, antequam aggrediatur, sedulo consideret, ne postea, saepe nimis, ea retractare cogatur. Quando vero prudentia vel iustitia hoc urgeant, ea ratione fiat ut tere nullatenus subditi cognoscant, qui si in errore imprudentiam, in retractione levitatem suspicere solent. Enimvero, solis ad instar, quem dum nitet nemo aspicit, quum, e contrario, occultetur omnes considerant, ita et bonos omnes despiciere eventus ut malos tantum attendant adeo vulgi insidia est, ut omnia quae cuiquam feliciter cessere insimul sumpta, haud unius quae male cesserit locum sustinere posse videantur.

e) Praesumptio, uti superbiae filia, prudentiae omnino opponitur, quae, e contrario, ab humilitate ortum habet, qua omnia quae Gratia suadente agimus bona, a Deo repetere consuevimus. Enimvero quum totius fere sapientiae summa in eo sit ut saltem multa nobis deesse teneamus, e contrario, *omnia illi desunt, qui nil sibi deesse putat*³. Quae praesumptio et Moysis exemplo reprobatur qui, a Ietro correptus, *non moleste tulit, non dixit: Quid hoc? Post tot tantaque praeclara*

¹ S. Bernardus. Epist. 232, Ad Ioann. Abb.

² De Consideratione, Lib. II, Cap. 3.

³ Op. et loc. cit. cap. 9.

*gesta venisti nobis consilia daturus? Quod tamen multi faciunt, etiamsi quis optimum det consilium*⁴. Idcirco, iure meritoque, docilitatis spiritus haud iuvenibus tantum convenire Angelicus docet, quum immo et senum ornamentum sit, qui quamvis rerum experientia periti, at tamen nec infallibiles, neque impeccabiles extant. Enimvero *senes ipsi consiliis sapientiam discunt*⁵, et nil imprudentius quam se prudentes putare; quin immo *sapientes abscondunt scientiam; os autem stulti* [ut sunt praesumptuosi] *confusioni proximum est*⁶. Quidquid sit, hoc unum pro certo teneatur, scilicet, *praesumptio tumidae arrogantiae oculum cordis vel claudit ut omnino non videat, vel distorquet ut perverse videat, et aliud pro alio probat aut improbat*⁷. — Quae omnia multo manifestiora apparent quum quis opiniones quibus praesumptuosi innituntur consideret, quae [saepe nimis] vel ex probabilitate tantum, vel ex praeiudicata opinione et inscitia, vel ex diceris ortum habent et fundamentum accipiunt. Quibus studiis, quo sese pacto prudens Pastor fidere potest? At haec diffidentia maximis difficultatibus obnoxia est, quum quam incapacitatem sibi suadere nil difficilius habeatur. Enimvero adeo nemo sua sorte contentus est, ut meliori dignum se esse quisquis autumet; dum vero de suis iudicat, passionum excusationes epikeiasque facile invenit, quibus veluti obcaecatus, fere omnia se perspicere ac posse putat. Sed Pastor prudens plus novitatis curiosus quam veritatis studiosus non videatur, et quod solus vel primus dixerit ne approbet tantum. Sapientiae monita meminerit: *Ne innitaris prudentiae tuae*⁸, *qui confidit in corde suo, stultus est*⁹: *ne sis sapiens apud te ipsum*¹⁰, et illud D. Bernardi: *praecipua prudentia est quod alios prudentiores existimes*¹¹. *Sapiens timet*¹², Scriptura docet. Secus per tenebrosam impiorum viam incedere Pastor adiget, qui ubi corruat nescit. — Verumtamen hac in re et aliud D. Bernardi magni momenti monitum recolere iuvat qui, postquam cuiusdam praesumptionem damnaverit, statim addit: *Volo te praesumere ne diffidas, non praesumere ne torpescas, non timere ut praesumas*¹³; quod et S. Bonaventura confirmat, dicens: *Cavendum est ne, dum nimis vitatur praesumptio, inordinationis accedat confusio*¹⁴. Igitur, ne dum unum excessum vitamus, in alterum incidamus, tum in

⁴ S. Ioann. Chrysostom. Homil. I in I ad Corinth.

⁵ Plin. jun. Epist. 3.

⁶ Prov. X, 14.

⁷ S. Augustin. contra Faustum, Lib. XVI, Cap. 14.

⁸ Prov. III, 5.

⁹ Id. XXVIII, 26.

¹⁰ Id. III, 7.

¹¹ Epist. 87, Ad Ogerium.

¹² Prov. XIV, 16.

¹³ De Ordin. vitae, Cap. 12.

¹⁴ In specul. disciplin., cap. 7.